ማኅበራዊ ጥናት መድረክ
Forum for Social Studies

ነሐሴ 1999 ዓ.ም. የፖሊሲ ፍሬ ሀሳቦች ቁጥር 13

በኢትዮጵያ የግል ጋዜጣ ውልደትና እድገት ሂደት (1983-1999 ዓ.ም)

- የማኅበራዊ ጥናት መድረክ በሀገሪቱ የልማት ችግሮች ዙሪያ ፖሊሲ-ነክ ምርምሮችን የሚያደርግ ለትርፍ ያልተቋቋመና መንግስታዊ ያልሆነ አገር በቀል ድርጅት ነው።

❋❋❋

- የምርምር ውጤቶቹን ለፖሊሲ አውጪዎችና ጉዳዩ ለሚመለከታቸው አካላት እንዲደርሱ ያደርጋል፤ ሕዝባዊ ውይይቶችን ያዘጋጃል፤ የተለያዩ የሕብረተሰብ ክፍሎችን ጋብዞ ያወያያል።

❋❋❋

- በአዲስ አበባ (በ97.1 ሞገድ) እና በአዋሳ (በ100.9 ሞገድ) ከተሞች ኤፍ.ኤም. ራዲዮ ጣቢያዎች ልማት ነክ ጉዳዮችን እያዘጋጀ ያሰራጫል።

❋❋❋

- በድረ-ገጹ በልማት ዙሪያ ውይይቶችን ያካሂዳል።

❋❋❋

- በርዕሱ ዙሪያ ሐሳብ መሰንዘር የምትፈልጉ በኢሜይል አድራሻችን ላኩልን።

1. መግቢያ፤

የሰው ልጅ በሰውነቱ ከሚያገኛቸው ከማንም ካልተሰጡና ከማይገሰሱ ወሳኝ መብቶች ዉስጥ መረጃን መፈለግና ማግኘት፣ ሃሳብንም ያለቅጣት ፍርሃት መግለጽና ማንሸራሸር የሚሉት ይገኙበታል፡፡ የነኝህ መብቶች መገለጫ የሆነው ጋዜጣ (ሌሎቹንም የመገናኛ ብዙሐን ጨምሮ) የሰፊው ህዝብ አይንና ጆሮ በመሆን በተለይ መንግስታዊ የመገናኛ አውታሮች በብቸኝነት ወይም በወሳኝነት የዜና እና የትንተና ምንጮች በሆኑበት ህብረተሰብ የተለየ ሃሳብ በማቅረብ ለዲሞክራሲያዊ ስርዓት ግንባታ ቁልፍ አስተዋጽኦ ያበረክታል፡፡

በኢትዮጵያስ በእነኝህ መብቶች መከበር ዙሪያ የነበረው ልምድ ምን ይመስላል?

2. የጥናቱ አካሄድ

የስያሜ ጉዳይ

አብዛኞቹ ጋዜጦች በግል ባለቤትነት ተይዘው በአመለካከታቸው ግን ወደ አንድ ወገን ያጋደሉ በመሆናቸው አጥኝውም "ነፃ" በሚለው ፋንታ "የግል" የሚለውን ስያሜ በጥናቱ ውስጥ ለመጠሪያነት ይጠቀምበታል፡፡

የመረጃ ምንጮች

የጥናቱ ዋነኛ የመረጃ ምንጭ በግል ጋዜጣ ዘርፍ ከሚሰሩ ጋዜጠኞች፣ ከአከፋፋዮች፣ ከአንጋፋ ጋዜጠኞች፣ ከሌሎች ባለሙያዎችና ከአንባብያን ጋር የተደረጉ ቃለ-መጠይቆችና የቡድን ውይይቶች ናቸው፡፡ ከ1991 ዓ.ም. በኋላ ያለውን ሁኔታ በተመለከተም ተጨማሪ ቃለ-መጠይቆች ሲካሄዱ፤ የጽሁፍ መረጃዎችም ተፈትሸዋል፡፡ መረጃ የተሰበሰበዉም በአዲስ አበባ ነዉ፡፡

የጥናቱ ትኩረትና መሰረታዊ ጥያቄዎች

የዚህ ጥናት ትኩረት ከ1984 ዓ.ም. ጀምሮ የነበረውን የግል ጋዜጣ እድገት ሂደት መመርመር ነዉ፡፡ ይህም ጊዜ በሀገሪቱ ታሪክ የግል ጋዜጣ ቁጥር እና ተሳትፎ በጣም ጨምሮ የታየበት ነዉ፡፡ ጥናቱ የተዋቀረባቸዉ አንኳር ጥያቄዎችም የሚከተሉትን ይመስላሉ፡-

⇒ መንግስት መረጃን የመሻት፣ የማግኘት ሀሳብንም በነጻነት የመግለጽ፣ የማስተላለፍ መብትን ለመተግበር ለምን ፈቀደ?

⇒ የግል ጋዜጣ ዘርፍ በዲሞክራሲያዊ ስርአት ግንባታ የነበረዉ አስተዋጽኦ ምን ይመስላል?

⇒ የግል ጋዜጣን ተጠቅሞ ሀሳብን በነጻነት የማንሸራሸር መብትን በማስከበር ሂደት ያጋጠሙ ችግሮች ምን ይመስላሉ?

3. የጥናቱ ዋና ዋና ግኝቶች

የግሉ ጋዜጣ ዘርፍ በቅድመ-ኢህአዲግ ኢትዮጵያ

በኢትዮጵያ የጋዜጣ ህትመት ታሪክ ረጅም እድሜ የነበረው ሲሆን በአንዳንድ ጸሐፍት አስተያየት ደግሞ አጀማመሩ ወደ 19ኛው ክፍለ ዘመን አጋማሽ ድረስ ይዘልቃል፡፡ የዘመኑ ጋዜጦች ግን በውጭ ዜጎች የተያዙና በአብዛኛው ሃይማኖታዊ ይዘት የነበራቸው ነበሩ፡፡ በኢትዮጵያ የጋዜጣ ታሪክ ወሳኝ ጊዜ የነበረው የዳግማዊ ምኒልክ ዘመን ሲሆን ለዚህም ምክንያቱ ጋዜጦች (ለምሳሌ "አእምሮ') በኢትዮጵያዊያን መያዝ በተጨማሪም ማህበራዊ፤ ኢኮኖሚያዊና ፖለቲካዊ ጉዳዮች ላይ መነጋገርና መጻጻፍ መጀመሩ ነበር፡፡

በቀዳማዊ ኃይለስላሴ ዘመን ጋዜጣን በግል ባለቤትነት (አብዛኞቹ ኢትዮጵያዊያን ባይሆኑም) መያዝ በተሻለ ሁኔታ ተስፋፍቷል፡፡ ይህንንም በተመለከተ በየካቲት 1927 ዓ.ም. ጋዜጦችንና መጻህፍትን ለማተም የሚያስችል አዋጅ እንዲወጣ ተደርጓል፡፡ በመቀጠልም በ1934 ዓ.ም. እና 1936 ዓ.ም. የወጡት አዋጆች፣ በ1948 ዓ.ም. የጸደቀው "የተሻሻለው ህገ-መንግስት" ፣ የ1949 ዓ.ም. ፍትዘብሔር ህግ ፣ የ1966 ዓ.ም. ረቂቅ ህገ-መንግስት እና በመጋቢት 1967 ዓ.ም. የወጣው አዋጅ የመናገርና ሃሳብን በነጻነት የመግለጽ መብቶችን በይፋ አጽድቀዋል። ያም ሆኖ ግን ከተወሰኑ አጋጣሚዎች በስተቀር በአብዛኛው እነዚህ

መብቶች በተግባር አልዋሉም። በዚህም የተነሳ "የግል" የተባሉት ጋዜጦች በመንግስት ከተያዙት ጋዜጦች ጋር የነበራቸው ልዩነት አነስተኛ ነበር።

ጋዜጦች ከዚህ በፊት ባልታየ ነጻነት የሰሩበት የስርአቱን ጉድለቶች በግልጽ እና በድፍረት መንቀስና መውቀስ የቻሉበት ሁኔታዎች ግን በሙሉ አልጠፉም። አንደኛው የ1953 ዓ.ም. የመንግስት ግልበጣ ሙከራ በተካሄደ ማግስት ሲሆን ሁለተኛው የንጉሱ መንግስት ለመውደቅ በተቃረበባቸው የመጨረሻ ወቅቶች (1966 ዓ.ም.) ነበር።

በወታደራዊ መንግስትም ዘመን በተለይ በአብዮቱ ማግስት በመንግስትም ሆነ የመንግስት ተቃዋሚ በነበሩ ድርጅቶች ባለቤትነት ይወጡ የነበሩት እነ 'ዲሞክራሲያ"፣ "ላብአደር'፣ "የሰፊው ህዝብ ድምጽ" ወይም "ነህ" በተለያዩ ሀገራዊ ጉዳዮች ላይ ውይይት የሚካሄድባቸዉ መድረክ መሆን ችለው ነበር። ይህ ነጻነት ግን የቆየው ለአጭር ጊዜ ነበር። የደርግ መንግስት ማንኛውንም የተለየ ሃሳብ ያራምዱ የነበሩ ጋዜጦችን በመውረስና አዳዲሶችም እንዳይጀምሩ በመከልከል የመናገር አማራጭ ሃሳቦችንም በነጻነት የማንሸራሸር መብቶችን ሙሉ በሙሉ አግዷል። ለምሳሌ የግል ጋዜጣ መመስረትን በተመለከተ ምንም አይነት አዋጅ አላወጣም (ባለቀ ሰዓት በ1980 ዓ.ም. በወጣው የኢህዲሪ ህገ-መንግስት ላይ የተጠቀሰውን "የመናገር ነጻነት" ሳይጨምር)፤ በመቀጠልም በንጉሱ ዘመን (በ1964 ዓ.ም.) ተጀምሮ የነበረውን የቅድመ-ሳንሱር ስርአት በተጨማሪ አዋጆች (1969 እና 1971 ዓ.ም.) አጠናክሯል፡፡

የግሉ ጋዜጣ ዘርፍ በዘመነ-ኢህአዴግ

የደርግ መንግስት ወድቆ ኢህአዴግ ስልጣን ሲይዝ ከወሰዳቸው ቁልፍ እርምጃዎች ዋነኛው የኢኮኖሚውንና የፖለቲካውን መድረክ ከአፈና ነጻ በማውጣት ሌሎችንም እንዲጨምር ማስፋት ነበር፡፡ አለማቀፍ ተቀባይነት ካላቸው ህጎችና ሰብአዊ መብቶች (ለምሳሌ የ1940 ዓ.ም. "አለማቀፍ የሰብዓዊ መብቶች መግለጫ") ጋር በተገናዘበ መልኩ አዲሱ የሽግግር መንግስት ሃሳብን በነጻነት የመግለጽና የማስተላለፍ መብትን በቻርተሩ በማካተት ተቀብሎ አጽድቋል (የተባበሩት መንግስታት አንቀጽ 19 ፣ የሽግግር መንግስት ቻርተር አንቀጽ 9/መ እና የኢትዮÉያ Jገ-መንግስት አንቀጽ 29)፡፡ በዚህም መሰረት የፕሬስ ህግ እስከወጣበት እስከ 1985 ዓ.ም. ድረስ ባሉት ጊዜያት ውስጥ የመስሪያ ፈቃድ ሳያወጡ በመንግስት በጎ ፈቃድ ላይ በመመስረት ብቻ ትንሽ የማይባሉ የግል መጽሄቶችና ጋዜጦች ታትመዋል፡፡

በጥቅምት 1985 ዓ.ም የወጣው የÝሬስ ህግ (የÝሬስ ሕግ 34/1985) የነበሩበት ችግሮች እንዳሉ ሆነው በኢትዮጵያ የግል ጋዜጣ ዘርፍ እድገት ታሪክ ውስጥ የመሰረት ድንጋይ የጣለ እርምጃ ተደርጎ ሊወሰድ ይችላል፡፡ የÝሬስ ህጉ መረጃ የማግኘትና የማሰራጨት መብትን አረጋግጧል (አንቀጽ 8 (1-2))፣ የግሉን ጋዜጣ ከቅድመ-ህትመት ሳንሱር ነጻ አውጥቷል (አንቀጽ 3 (2))፣ ቅድመ ሁኔታዎችን ያሟላ ማንኛውም ኢትዮጵያዊ በጋዜጣ ስራ መሳተፍን ፈቅዷል (አንቀጽ 5 (1) እና 7 (1))፡፡ በአብዛኛዉ ከገበያና ከመንግስት በደረሰባቸው ተጽእኖ ብዙዎቹ በኋላ ላይ ቢከስሙም በጥቂት አመታት ብቻ (ለምሳሌ ከ1985 -1989 ዓ.ም. ባሉት አምስት አመታት ውስጥ) ወደ 200 ጋዜጦችና 87 መጽሄቶች ለህትመት መብቃት ችለው ነበር፡፡

በዲሞክራሲያዊ ስርዓት ግንባታ ሂደት ውስጥ የግሉ ጋዜጣ ዘርፍ ሚና

ከ1984 ዓ.ም. በኋላ የተፈጠረዉ የኢትዮጵያ የግሉ ጋዜጣ ዘርፍ እድሜው አጭር ቢሆንም፣ የቁሳቁስ፣ የሙያና የባለሙያ አቅሙ ቢያንስም፣ ከፍተኛ የገበያ ጫና እና የመንግስት ተጽእኖ ቢኖርበትም፣ አንገብጋቢ በሆኑ አገራዊ ጉዳዮች ላይ በድፍረት የሚዘገብበት መድረክ ሆኗል፡፡ በተከታታይነትና በስፋት የስልጣን መባለግን፣ ፖለቲካዊ አድልዎን፣ የህዝብ ግጭትን እና ሙስናን በመቃወም በአንጻሩም የመጻፍ ነጻነትን፣ ሰብአዊ መብትን፣ የፖለቲካና ኢኮኖሚ ፍትህን እና ብሔራዊ አንድነትን በመደገፍ የተጻፉ ስራዎችን በስፋት አንሸራሽሯል፡፡ በአጭሩ በሀገሪቱ ውስጥ ሰላማዊ የሆነ የውይይት ባህል እንዲፈጠር ወይም እንዲሰርጽ የበኩሉን አስተዋጽኦ አበርክቷል፡፡

ነገር ግን ጉድለቶችም ነበሩበት፡፡ የሙያው ብቃት ወይንም ስነ-ምግባር የሌላቸው ወይንም የጎደላቸው እና ከሙያው ክብር ይልቅ ለትርፍ ብቻ ሲባል የማይሆን ስራ የሚሰሩ ጋዜጦች ታይተዋል፡፡ ከሁሉም በላይ ግን የየትኛዉም የፖለቲካ ሃይል ወይም ሀይሎች መሳሪያ ሳይሆን የተለያዩ ሃሳቦችን የሚያስተናግድ አማራጭ የዜናና የውይይት መድረክ ለመሆን ሳይችል ቀርቷል፡፡ መንግስትና የግል ጋዜጣ ዘርፍም በመግባባት ከሰሩባቸዉ አጋጣሚዎች ይልቅ (ለምሳሌ ከ1990-1992 ዓ.ም. ድረስ በዘለቀዉ የኢትዮ-ኤርትራ ጦርነት ወቅት) በጠላትነት የተያዩባቸው ለግጭትም የተዳረጉባቸው ሁኔታዎች በዝተው ታይተዋል።

4. መሰረታዊ የግሉ ጋዜጣ ዘርፍ ችግሮች

ኢኮኖሚያዊ ችግሮች

ሀ/ በግሉ ጋዜጣ ዘርፍ ለመሰማራት የሚመደበው መነሻ ካፒታል በአብዛኛው እጅግ አናሳ መሆን፤ ለስራው የሚያስፈልጉ በቂ መሳሪያዎች ለምሳሌ ኮምፒውተር፣ ካሜራ፣ ቴÝሪከርደርና ማባዣ አለመኖር ወይም ማነስ፤ እና አመቺ ባልሆነ ሁኔታ ለምሳሌ እጅግ ጠባብና በቂ ቁሳቁሶች በሌሉት ቢሮ ለመስራት መገደድ፤

ለ/ የሰለጠነ ወይንም ልምድ ያለው ባለሙያ ባብዛኛው አለመኖር ወይም በበቂ ሁኔታ አለመገኘት (በተለይ በጋዜጣ ሥራ አመራርና ቴክኒካዊ በሆኑ ሃላፊነቶች ዙሪያ)፤ በዚህ የተነሳ የጋዜጣ አወቃቀር ሙያዊ አሰራርን የተከተለ አለመሆን፣ በጋዜጣ ሥራ አመራርና በጋዜጣ ዝግጅት ክፍል መካከል ልዩነት አለመኖር እና የስራዎችና ኃላፊነቶች መደራረብ፤

ሐ/ የወረቀትና የህትመት ዋጋ በከፍተኛ ሁኔታ እየጨመረ መሄድ፤ ለምሳሌ በ1984 ዓ. ም. 0.35 ሳንቲም ይሸጥ የነበረው ባለአንድ ቀለም የሆነ ባለ ስምንት ገጽ ጋዜጣ ከአምስት ዓመት በኃላ የ314 ፐርሰንት ጭማሪ አሳይቶ ወደ 1.10 ሳንቲም ማደግ በተ¹ዳኝም ከ1985 እስከ 1989 ዓ.ም. ባለዉ ጊዜ የወረቀት ዋጋ የ89.4 ፐርሰንት ለዉጥ ማስመዝገብ፤

መ/ የሽያጭና የማስታወቂያ ገቢ አለመኖር ወይም አነስተኛ መሆን ወይም በተወሰኑ ጋዜጦች ዙሪያ መከማቸት፤ በዚህም ምክንያት በህትመት ወጪና በጋዜጣ ዋጋ መሐከል ከፍተኛ ክፍተት መፈጠር፤

ሠ/ የደህነትና የመሐይምነት ችግር፣ ያልዳበረው የጋዜጣ ስርጭት አሰራርና መዋቅር፤ የመንግስት አካላት በጋዜጣ ስርጭት ላይ የሚያደርሱት ወከባ እና በዚህም እየተለመደ የመጣዉ ጋዜጣን ከመሸጥ ይልቅ እያከራዩ የማስነበብ እና በግል ገዝቶ ሳይሆን ተቀባብሎ የማንበብ ባህል የጋዜጦችን ቁጥርና የስርጭት አድማሳቸውን በማጥበብ ከሽያጭ የሚገኘውን ገቢ በከፍተኛ መጠን መቀነስ ናቸው፡፡

የሙያና የስነ-ምግባር እክሎች

ሀ/ በጋዜጣ ዝግጅት አስተዳደርና ቴክኒካዊ ቅንብር ሙያ የሰለጠኑ ወይንም ልምድ ያካበቱ ባለሙያዎች በብዛት አለመኖር፣ ያሉትም በጥቂት ጋዜጦች ዙሪያ መከማቸት፣ የተወሰኑትም ስራው በሚያስከትለው ፖለቲካዊ ጫናና በኢኮኖሚያዊ ጠቀሜታዉ ማነስ የተነሳ ወደ ሌሎች ሙያዎች ወይም ስራዎች መዛወር፤ በዚህ የተነሳም አብዛኞቹ የግል ጋዜጦች በቂ ስልጠና ወይም ልምድ በሌላቸው ሰዎች መሞላት፣

ለ/ ይህንንም ክፍተት ለመሙላት ተብሎ ይሰጡ የነበሩት ስልጠናዎችም በአብዛኛው ውጤታማ አለመሆን፤ ምክንያቶቹም ስልጠናዎቹ ብዙዎቹ ጋዜጠኞች በሚገባ በማይረዱት የእንግሊዘኛ ቋንቋ መሰጠታቸው፤ አጭርና ተከታታይነት የሌላቸው መሆኑ፤ በጣም ቴክኒካዊ ከመሆናቸው የተነሳ በትክክል ለመረዳትና ለመተግበር ማዳገታቸው፤ እና የጋዜጦቹን የሰው ኃይል አቅም ያላገናዘቡ መሆናቸው በዚህ የተነሳም በቂ ተሳታፊ ማጣታቸው፤

ሐ/ የዚህ ሁሉ ውጤትም በብዙ ጋዜጦች ላይ የታየው የጋዜጠኝነት ደረጃ እና ስነ-ምግባር መዝቀጥ (ለምሳሌም መረጃዎችንና ቃለመጠይቆችን አሳስቶ መጥቀስ፣ አዛብቶ መተርጎም፣ የሌሎችን ሃሳብ መስረቅ፣ መዋሸት፣ ስም ማጥፋት፣ ስሜታዊነት፣ በጥቃቅን ጉዳዮች ላይ ማተኮር) ናቸው፡፡

የህግና የፖለቲካ ጫናዎች

ሀ/ የሃሬስ ህጉ በተወሰነ ደረጃ በ1949 ዓ.ም. በወጣው የወንጀለኛ መቅጫ ህግና በ1952 ዓ.ም. በወጣው የፍትሐብሔር ህግ ውስጥ ባሉ አንዳንድ አንቀጾች ላይ ተመስርቶ የተረቀቀ ስለነበር የህጎች መደራረብና በጋዜጠኛው ዘንድ ግራ መጋባት ሲፈጠር ይስተዋላል፡፡

ለ/ የሃሬስ ህጉ እርስ በእርሱ በተቃረነ እና አንዳንዴም ከህገ-መንግስቱ ጋር በተጋጨ መንገድ መረጃዎችን ለግል ጋዜጦች ከመስጠት ይከለክላል፡፡ ይህም በአንድ በኩል ቁልፍ የመረጃ ምንጮችን ከማፈኑም በላይ አንቀጾቹ በግልጽ ስላልተቀመጡ ጋዜጠኞች በትክክል አይረዷቸውም፤ የመንግስት አካላትም እንደፈለጉ በመተርጎም ጋዜጠኞችን ለማስፈራራት፣ ለመክሰስ ብሎም ለማሰር ይጠቀሙባቸዋል፡፡

ሐ/ የሃሬስ ህጉ የሚጣሰው በጋዜጠኞች ብቻ ሳይሆን በመንግስት አካላትም ነው፡፡ ለምሳሌ አንቀጽ 8 ንዑስ-አንቀጽ 4 (ሀ እና ለ) በተቃራኒ መልኩ ጋዜጠኞች የመረጃ ምንጫቸውን እንዲገልጹ ያስገድዳል፤ አንቀጽ 19ን በመጣረስ መረጃ ላለመስጠት ይደፋፈራሉ፡፡

መ/ የሃሬስ ህጉ ጥፋተኛ ተብለው በሚፈረጁ ጋዜጦችና ጋዜጠኞች ላይ የሚጥለው የእስርና የገንዘብ ቅጣት ከፍተኛ፣ ድርብርብ፣ አንዳንዴም ከራሱ ከዚያም በላይ ከህገ መንግስቱ ጋር የሚጋጭ ነው፡፡ ለምሳሌ የኢፌዲሪ ህገ-መንግስትን አንቀጽ 17 ንዑስ-አንቀጽ 2 ፣ አንቀጽ 19 ንዑስ-አንቀጽ 3 በሚቃወም መንገድ ጋዜጠኞች ያለፍርድ ቤት ትእዛዝ እና ከ48 ሰዓት በላይ ይታሰራሉ፡፡ የሃሬስ ህጉን አንቀጽ 20 ንዑስ-አንቀጾች 2 እና 3 ባለማክበር ለአንድ ክስ ዋና አዘጋጁ ብቻ መከሰስ ሲገባው በተጨማሪ አሳታሚውና ሪፖርተሮችም እንዲከሰሱ፣ አንዳንዴም እንዲቀጡ ይደረጋል፡፡

5. ማጠቃለያ ሃሳቦች

የኢትዮጵያ የግሉ ጋዜጣ ዘርፍ በሀገሪቱ ውስጥ የዲሞክራሲያዊ ስርአት እንዲገነባ በመታገልና ከአደጋም በመጠበቅ በዚህም በሀገሪቱ ውስጥ ለተጀመረው የዲሞክራሲያዊ ህብረተሰብ ግንባታ ወሳኝ የሆነውን ሰላማዊ የውይይት ባህል እንዲጀመር በተወሰነ መጠንም እንዲሰርጽ በማድረግ ትልቅ መስዋዕትነት ከፍሏል፡፡ ቢሆንም የግሉ ጋዜጣ ዘርፍ ትንሽ የማይባሉ እንከኖችም አስተናግዷል፡፡ አንዳንዴም ዜናን በመዘገብና ዜናን በመፈብረክ መሃከል ልዩነት ያለ የማይመስልበት ሁኔታም ታይቷል፡፡ ከሁሉም በላይ የግሉ ጋዜጣ ዘርፍ (የመንግስትም) በከፍተኛ የፖለቲካ ወገናዊነት የተቃኘ ስለነበር በህብረተሰቡ ውስጥ የሚገኙትን የተለያዩ አማራጭ ሀሳቦችን ማስተናገድ የሚችል መድረክ ሊሆን አልቻለም፡፡

ለዚህ ሁሉ ምክንያቶቹ ምንድን ነበሩ? የጋዜጣዎች አለመጠን መብዛት (አሁን ባይሆንም)፣ አብዛኞቹ ወይም ሁሉም በከተሞች ውስጥ መወሰን፣ በአብዛኛው ባልሰለጠነና ልምድ በሚያንሰው የሰው ሃይል መሞላት፣ የቁሳቁስ እና የገንዘብ አቅማቸው ደካማ መሆን፣ የጥራታቸው ደረጃ መዋዠቅ፣ የስርጭታቸው መጠን ማነስና የማስታወቂያ ገብያው መጥበብ (አሁን ቢሻሻልም) ዋና ዋናዎቹ ተደርገው ሊጠቀሱ ይችላሉ፡፡ በሀገሪቱ ስር ሰዶ የሚገኘውም ያለመቻቻል፣ አማራጭ ሃሳቦችና አቋሞችን ያለማስተናገድ በተለይም አንዱን ሃሳብ ወይም አቋም በሌሎች ላይ ለመጫን የሃይል እርምጃን እንደብቸኛ መንገድ መውሰድ በአብዛኛው ወገናዊ ለሆነው የግል (የመንግስትም) ጋዜጣ ዘርፍ መፈጠር ዋና ምክንያት ሆኗል፡፡

6. አንዳንድ የመፍትሄ ሃሳቦች

ትልቁ ጥያቄ የኢትዮጵያ የግሉ ጋዜጣ ዘርፍ ከዚህ ሁሉ አዙሪት ወጥቶ ዘላቂነትና ጠንካራ መሰረት ያለው ፍትሃዊና ዲሞክራሲያዊ ባህል እና ስርዓት እንዴት

ይገነባል? ከዛም ባለፈ ለሌሎችስ እንዴት የሰላም፣ የልማትና የዲሞክራሲ አርአያ መሆን ይቻላል? ለዚህ ቁልፉ የገበያ ኢኮኖሚዉን ማጠናከር፣ በተለይ መረጃን በነጻነት የሚያገኝ፣ ሀሳብን ያለፍርሀት የሚያራምድና በመረጃ ላይ የተመሠረተ አቋምን የሚይዝ ህብረተሰብ መገንባት ነዉ፡፡ ለዚህ ነዉ ነጻ የሆነ ብቃት ያለዉና ሀላፊነት የሚሰማው የግል ጋዜጣ ዘርፍ የግድ የሚለዉ፡፡ ይህ እንዴት ይመጣል?

የመንግስት ኃላፊነት

⇒ በህገ-መንግስቱ ላይ የጸደቀዉን የሃሳብን በነጻነት የመግለጽና የማስተላለፍ፣ መረጃን የመጠየቅና የማግኘት መብትን መንግስትም መረጃ የመስጠት ግዴታን እና ሌሎች በተያያዥነት የተቀበላቸዉን ሰነዶች (አለምአቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ መብት የሚያረጋግጡ ሰነዶች፣ የአፍሪካ ሀሳብን በነጻነት የመግለጽ መብት፣ የአፍሪካ ፕሬስ ነጻና የተለያዩ ሀሳቦችን የሚያራምድ እንዲሆን የሚጠይቀዉ "የዊንድሆክ ዉሳኔ"፣ የአፍሪካ ሰብአዊና ህዝባዊ መብቶች መከበርን በተመለከተ የወጣዉ "የአፍሪካ ቻርተር" እና የአፍሪካ የፕሬስ ነጻነትን ያካተተው "የኔፓድ" ሰነድ) ሙሉ በሙሉ ማክበር በተግባርም እንዲከበሩ ሁኔታዎችን ማመቻቸት፣

⇒ የፕሬስ ህግ 34/1985ን ለማሻሻል የተጀመሩትን ተደጋጋሚ ጥረቶች (ከ1995 ዓ. ም. ጀምሮ) ባለቤት የሆኑትን ጋዜጠኞች ባሳተፈ መልኩ ማፋጠን፣ በሀገሪቱ ፓርላማም አስጸድቆ ወደተግባር መለወጥ፤

⇒ ይወጣል ተብሎ የሚጠበቀዉ የተሻሻለው የፕሬስ ህግ እና ሌሎች ተዛማጅነት ያላቸው ረቂቅ አዋጆች (ለምሳሌ "የብሮድካስቲንግ ህግ" እና "የማስታወቂያ ሚኒስቴርን ስልጣንና ተግባር ለማሻሻል" በሚል በቅርብ የተዘጋጀው ረቂቅ አዋጅ) እንደበፊተኛው የጋዜጠኝነት ሙያን ወንጀለኛ የሚያደርግ፣ በህገ-መንግስቱ የተጠቀሱ መብቶችን የሚሸራርፍ የህግ ግንብ ሳይሆን እዉነተኛ ነጻነትን ከሙሉ ሀላፊነት ጋር የሚሰጥ መሆን፤

⇒ የማስታወቂያ ሚኒስቴርን በተመለከተ የተዘጋጀው ረቂቅ አዋጅ ላይ መስሪያ ቤቱ በብቸኝነት ጋዜጣን፣ ጋዜጠኞችን (ሌሎች የመገናኛ ብዙሃንን ጨምሮ) ለመመዝገብ (ከንግድ ፈቃድ ሌላ ተጨማሪ ምዝገባ ማካሄድ)፣ ፍቃድ (የብቃት ማረጋገጫ ሰርቲፊኬት) ለመስጠት ብሎም የዜናና የፕሮግራም ይዘታቸውን ለመቆጣጠር ያስቀመጠዉን ሀሳብ እንደገና መመርመር፤

⇒ የግሉ ጋዜጣ ዘርፍ ሙያዊ ብቃቱን ለማሻሻል የሚረዱ ተከታታይነት ያላቸው ስልጠናዎችን መስጠትና ሌሎች አስፈላጊ ድጋፎችን ማድረግ (ለምሳሌ የወረቀት ዋጋን እና የማሳተሚያ ክፍያን ተመጣጣኝ ማድረግ)፤

⇒ የመናገርና የመጻፍ መብቶችን ለማስከበር ተብሎ በህገ-መንግስቱ የተረጋገጡና ይወጣል ተብሎ በሚጠበቀው የተሻሻለው የፕሬስ ህግ ላይ መኖር ያለባቸው መሰረታዊ መብቶችን ያለአድልዎ ለማስከበር የሚችል ነጻ እና ልምድ ያለው የህግ መዋቅር መገንባት፤

የግሉ ጋዜጣ ዘርፍ ድርሻ

⇒ የሙያ ስነ-ምግባር ኮድን በአባላቱ ሙሉ ተቀባይነትን ባገኘ መልክ ማዘጋጀት፤ በስራ ላይም ማዋል፤ ነጻ የሆነ የግል ጋዜጣ ዘርፍ አሰራርን የሚከታተል የፕሬስ ካዉንስልም ማkkም፤

⇒ ነጻ የሆነ፣ ጋዜጣዊ ስነ-ምግባርን መሰረት ያደረገ ፣ የሀገሪቱን ህጎች ያገናዘበና በግሉ ብቻ ሳይሆን በመንግስት በተያዙ ጋዜጦች የሚሰሩ ባለሙያዎችን ያቀፈ የሙያ ማህበር ማዋቀር፤

⇒ ተከታታይነት ያላቸዉ የሙያ ማሻሻያ የስራ ላይ ስልጠናዎችን ማደራጀት፣ ከአቻ ማህበራትም ጋር ሙያዊ የትብብር ስራዎችን መስራት፤

⇒ በአነስተኛ መጠን በጥቂት ጋዜጦች ብቻ ተበታትነው የሚገኙትን የሙያ፣ የገንዘብ፣ የቁሳቁስና የቴክኒክ አቅሞችን በማቀናጀት ጠንካራና ዘላቂነት ያላቸውን ጋዜጦች መመስረት፤

⇒ የሽፋን አድማስን ለማስፋትና ሚዛናዊነትን ለመጠበቅ ሲባል ከፖለቲካ አርዕስቶች በተጨማሪ ከዘላቂ ልማትና ከህዝቡ የዕለት ተዕለት ኑሮ ጋር የተቆራኙ ኢኮኖሚያዊ፣ ማህበራዊና ባህላዊ ጉዳዎች ላይ በስፋትና በጥልቀት መዘገብ፡፡

የህዝቡ ሚና

⇒ የመቻቻልና አማራጭ ሃሳቦችን የማስተናገድ ባህልን ለመገንባትና ለማዳበር እንዲቻል ሙያዊ ብቃት ያለውና ሃላፊነት የሚሰማውን ነጻ የግል ጋዜጣ ዘርፍ እንዲጠናከር ማገዝ፤ ባለሃብቶችም በግሉ ጋዜጣ ዘርፍ መዋዕለ-ንዋያቸውን ማዋል፤

(ሺመልስ ቦንሳ)

ዋና ምንጭ:- Shimelis Bonsa, *Survey of the Private Press in Ethiopia: 1991-1999*. FSS Monograph Series 1, Addis Ababa, 2000

Acknowledgement & Disclaimer

This document has been produced with the financial assistance of the European Union. The contents of this document are the sole responsibility of the author and can under no circumstances be regarded as reflecting the position of the European Union.

አድራሻ: የማኅበራዊ ጥናት መድረክ ♦ ፖ.ሳ.ቁ 25864 ኮድ 1000 ♦ አዲስ አበባ፣ ኢትዮጵያ
ስልክ: 011-157 29 90/91 ♦ ፋክስ: 011-157 29 79
ኢሜይል: fss@ethionet.et ♦ ድረ ገፅ: www.fssethiopia.org.et